

**Doordenkertje 5: over ‘Psychologische opvang bij traumatische gebeurtenissen’
(naar aanleiding van de verslaggeving bij enkele recente rampen)**

Bij elke ramp, groot of klein, richten de media onveranderlijk en uitdrukkelijk de schijnwerpers op de snelle, professionele opvang en begeleiding van slachtoffers en zelfs hulpverleners. Trauma's moeten immers worden voorkomen; en ook jaren na datum worden mensen aangemoedigd om erkenning te vragen voor het leed, de kwetsuren die hen overkwamen of werden aangedaan. Doodgewone burgers die min of meer erge dingen meemaken, zeggen nu haast spontaan, soms nog voor ze er om worden gevraagd, dat ze psychologische opvang kregen en hoe nuttig dit wel is. Dat er doden en zwaargewonden zijn gevallen is erg, maar bijna belangrijker, of in elk geval even belangrijk, is dat er deskundige psychologische opvang is. De aandacht verschuift haast vanzelf weg van het tragische en onherstelbare, weg van de onbeheersbare werkelijkheid die zich niet altijd voegt naar onze wensen, naar de beheersing van de emotionele huishouding. Alles wordt ‘getherapeutiseerd’ of ‘versentimentaliseerd’. Het is alsof de boodschap is: spijtig genoeg is er iets ergs gebeurd; dit zullen we met alle middelen trachten te voorkomen; maar we richten ons op de toekomst en we zorgen dat het leed en de pijn geen verdere schade aanrichten. De werkelijkheid wordt zelfs in het falen en in het ongeluk toch gezien als beheersbaar, als iets dat zich zal voegen naar onze wensen als we maar deskundig te werk gaan.

Maar - zo zou men kunnen opwerpen - dikwijls lijkt er wel degelijk aandacht te zijn voor het erge, het tragische. Denk aan de (min of meer nieuwe) gebruiken om op de plaats van de ramp bloemen neer te leggen, om kaarsjes te branden, ballonnen op te laten, enzovoort. Is dat toch niet echte erkenning van het tragische en het onbeheersbare in en van de werkelijkheid? Dat is inderdaad zo. Hoe meer de traditionele religieuze manieren om met dood en tragedie om te gaan voor vele mensen onbestaande geworden zijn, hoe duidelijker dergelijke min of meer nieuwe rituelen en symbolen op de voorgrond komen. Maar zelfs in deze gevallen functioneren symbolen en rituelen niet zelden opnieuw op een manier die de aandacht richt niet op de doden of het onbeheersbare van de werkelijkheid; het gaat weer primair om middelen om de psychische pijn uit te drukken en dus te verlichten, om het psychisch evenwicht te herstellen.

De verschuiving is al vroeger opgemerkt in verband met het fenomeen van het rouwen. Historici en sociologen hebben al dikwijls gewezen op een radicale verandering in het rouwen in onze cultuur. Sommigen gaan zover te beweren dat wij niet meer weten wat rouwen is, of in elk geval daar grote problemen mee hebben. Terwijl de rouw vroeger een duidelijke publieke vormgeving had, waarbij de subjectieve beleving op de achtergrond bleef, lijkt er nu alleen nog plaats voor de puur subjectieve beleving. Waar het om gaat in de rouw is niet de confrontatie met de definitieve verdwijning van de geliefde of nabestaande uit de gemeenschap; alles lijkt geconcentreerd op de achterblijver: hoe die zich voelt, welke herinneringen domineren, of hij of zij er niet onderdoor gaat, enzovoort. Dat toont zich ook uitdrukkelijk in de vormgeving van het afscheidsritueel: dit gaat niet om een confrontatie, ook gemeenschappelijk, met de dood (en wat er eventueel na komt), maar om de gevoelens van de levenden. De symbolen en rituelen (kaarsen, rouwregisters, enzovoort) worden middelen voor de (over)levenden voor een goed beheer van de emoties. Het gaat niet langer om een confrontatie met een werkelijkheid die we nooit echt in handen hebben, noch met de ander die ons altijd enigszins ontsnapt en ons natuurlijk helemaal ontsnapt in de dood. Dat rituelen nu

onderdeel zijn geworden van het commerciële circuit ('Rent a priest' of zelfs begrafenisondernemers als aanbieders van symbolen en rituelen 'op maat'), past natuurlijk perfect in deze maatschappelijk-culturele ontwikkelingen. Wat centraal staat is niet langer de waarheid van onze kwetsbare plaats in de werkelijkheid, maar 'dat ik me (er) goed (in) voel'.
Herman De Dijn